

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Citation: Ewald, Johannes: "Herr Panthakaks Historie og Meeninger", i Ewald, Johannes: *Herr Panthakaks Historie og Meeninger*, udg. af Johnny Kondrup , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab, cop. 1988, s. 177. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald01dkval-shoot-idm140540296851440/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Herr Panthakaks Historie og Meeninger

Det første af brevene rummer en tilskrift til pastor Schönheyder, hvoraf det fremgår, at de er tænkt som en fortrolig bekendelse af forfatterens dårligheder, foreløbig kun beregnet til at læses af tre personer: præsten, hans hustru og Ewalds litterære rådgiver, konferensråd A.G. Carstens. Som vi imidlertid allerede har set, udvides både formålet og den påtænkte læserkreds i værkets løb. Ewald vil som nævnt bidrage til den almindelige kundskab om menneskehjertet, og han vil samtidig, ved at fremstille sine laster ubesmykket, hjælpe andre til at holde sig på dydens vej (-«gjøre dem de Feyl, som man har begaaet, og som man kun kan angre, saa uskadelige som mueligte», s. 106). *Levnet og Meeninger* har altså et indbygget forhold til almen psykologi og moral.

Men det overordnede og egentlige formål, ikke blot for Ewalds værk, men for selvbiografien som sådan, er et andet. Muligvis kommer det til orde i omtalen af de læsere, »der af andre Aarsager gjerne vil lære at kjende mig selv« (s. 145). Under alle omstændigheder er det et konstituerende træk ved enhver selvbiografi – også ved Ewalds – at den skrives for at afdække et selv, en personlighed, idet den skrivende gennemlyser sit eget livs begivenheder med erindringens fortolkende evne. Modsetningen til denne bestræbelse møder man i memoireværket, hvor den skrivende ganske vist også fremviser begivenheder fra sit eget liv, men kun for at lade dem stå som polerede minder om en svunden tid, kun for at bevidne, hvordan verden så ud så langt tilbage han kan huske. Memoireværket hviler ikke på erindringen, men på hukommelsen; og når mange memoireforfattere alligevel kalder deres værker erindringer, udtrykker det en begrebsforvirring, som Søren Kierkegaard ironiserede over ved at sige, at der så vist er mangen mand, som har skrevet Erindringer af sit Liv, hvori der ikke er spor af erindring...

»At erindre er ingenlunde identisk med at huske. Man kan saaledes godt huske en Begivenhed til Punkt og Prikke uden derfor at erindre den. Hukommelsen er kun en forsvindende Betingelse. Ved Hukommelsen stiller det Oplevede sig frem for at modtage Erindringens Indvielse. [...] Erindringen er nemlig Idealiteten [...] Erindringen vil hævde et Menneske den evige Continuitet i Livet og sikkre ham, at hans jordiske Tilværelse bliver *uno tenore*,

et Aandedrag, og udsigeligt i Het. Derfor frabeder den sig, at Tungen skal nødsages til atter og atter at slaae Sladder for at eftergjøre Livs-Indholdets Sladder.» (*Stadier paa Livets Vei* bd. I, afsnittet Forerindring).

Når selvbiografiens fornemste zinde således er at fremstille den livs-sammenhæng, som vi også benævner med ordet identitet, er det så meget desto mere frapperende, at *Levnet og Meningen* i hvert fald umiddelbart præsenterer os for alt andet end netop sammenhæng. Værket begynder ikke, som selvbiografier plejer, ved forfatterens fødsel, men midt i hans hidtidige liv, da han femten år gammel er på flugt hjemmefra. Flugtfortællingen afbrydes imidlertid snart af tilbageblik på de tidligere barndomsår, genoptages, men kun for påny at afbrydes af flere tilbageblik, af diskussioner om vin eller ærlighed og af situationsbilleder fra «nutiden», dvs. af Ewald i Rungsted, bl.a. optaget af at skrive sit levned...

Bruger man en lidt mere objektiv, ordnende hånd end Ewald, grupperer værkets begivenheder sig i tre tidsplaner. Det første vedrører flugthistorien og omfatter følgende afsnit: Hamborg, til dels Viinflasken I og Høyen I samt Høyen II-III og Magdeborg. Kronologisk spænder det over en lille uge midt i forfatterens liv. Det andet plan vedrører tiden for flugten, nærmere bestemt dens forudsætninger, og omfatter en del af afsnittet Viinflasken I samt Elskov II og Arendse III. Kronologisk er det svært at sige, hvor meget det spænder over, men da Ewald bruger udtryk som »fra det første, jeg kunde skjønne« og »fra BarnsBoen af« (s. 87), kan der være mening i at tale om barndommen som helhed. Det tredje tidsplan endelig, vedrører den nutid, hvori Ewald skriver. Det omfatter til dels Høyen I samt Arendse I-II og Elskov I. Uden for tidsplanerne falder det diskuterede afsnit Viin-Flasken II og det reflekterende Min Ærlighed.

Efter en sådan let ordning ses det, at planerne 1 og 2 tilsammen dækker den første halvdel af Ewalds liv, barndommen der kulminerede i flugten og krigsventyret, mens anden halvdel, livet som digter og dranger, henligger i mørke – bortset fra øjebliksbillederne i plan 3. Med Jens Aage Doctor kan man sige, at disse øjebliksbilleder slutter den parentes, som Ewald sætter om sit digterliv, og derved giver det en slags eksistens i fremstillingen, omend som tomrum (*Guldalderstudier, Festskrift til Gustav Albeck*, 1966, s. 51).